

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס

הקשרים בין יהודי אתיופיה לעולם היהודי הרחב

בר קריבוס | היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

The Links between the Ethiopian Jews and the Wider Jewish | 115645-01
World

שיעור	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ז	שנת לימודים:
ב	סמסטר:
ד' 18:00	יום ושעה
בתיאום מראש	שעת קבלה:
bar.kribus@biu.ac.il	מייל מרצה:
_____	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

על פי הנרטיב הנפוץ כיום, הקשר בין יהודי אתיופיה לעולם היהודי הרחב החל עם שליחותו של השליח יוסף הלוי לאתיופיה ב-8-1867. אבל, קשרים בין יהדות אתיופיה ליהודים מתפוצות אחרות מתועדים כבר במאות ה-15 וה-16. בקורס זה נבחן לעומק את הקשרים הנ"ל מהאזכורים הראשונים שלהם במקורות כתובים ועד התקופה המודרנית. נראה כיצד המגעים בין יהדות אתיופיה לעולם היהודי הרחב השפיעו עמוקות על תפיסות תיאולוגיות ועל הכיסופים לגאולה באירופה ובמזרח התיכון. נבחן את מקומם של המגעים עם העולם היהודי הרחב בהיסטוריה המודרנית של יהדות אתיופיה ובתהליכים שעברה הקהילה במהלך המאה ה-20. נעסוק, בין היתר, בדינמיקה המורכבת סביב המפגש בין שני זרמים ביהדות – יהדות אתיופיה והיהדות הרבנית, וסביב האירועים והתהליכים שהובילו לעלייה לישראל.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים ינתחו אירועים ותהליכים שונים בתולדות המגעים בין יהדות אתיופיה לעולם היהודי הרחב בהקשרם ההיסטורי והתרבותי הרחב.
2. הלומדים יעמדו על המגוון בעולם היהודי ועל הדינמיקה המורכבת שהיא תולדה של אינטראקציה בין זרמים שונים ביהדות.
3. הלומדים יכירו גישות שונות במחקר על ההיסטוריה המודרנית של קהילת יהודי אתיופיה ובהיסטוריוגרפיה העוסקת בנושא זה.

מיומנויות

1. הלומדים ינתחו באופן ביקורתי מקורות הזורים אור על היחסים בין יהדות אתיופיה לעולם היהודי הרחב, ויתייחסו לנקודות המבט השונות הבאות לידי ביטוי במקורות אלו.

ערכים (אופציונלי רק במידה ורלוונטי)

הלומדים יעמדו על החשיבות שבהעמקה בתולדות יהדות אתיופיה והנכחת מורשת הקהילה בקרב החברה הישראלית.

תכנון מהלך השיעורים (כולל למידה פעילה):

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה/ צפיה נדרשת
1	מבוא היסטורי וגיאוגרפי: אתיופיה וקשריה עם המזרח התיכון ואירופה	Yonatan Binyam and Verena Krebs. 2024. "Ethiopia" and the World, 330–1500 CE. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 1–41.
2	נרטיבים שהשפיעו על המגעים בין אתיופיה לאירופה ולמזרח התיכון ובין יהודים במרחבים אלה – הכברה נגסת, עשרת השבטים והכומר יוחנן (Prester John).	בנמלך, מוטי. תשע"ב. "מעבר לסמבטיון: תמורות בדימויים של עשרת השבטים והציפייה לשובם בראשית העת החדשה." ציון 77: 491–527.

3	הידיעות על ממלכת הגדעונים ומלחמותיה שהגיעו למצרים ולארץ ישראל במאות ה-15 וה-16 והשפעתן על השיח התיאולוגי בעולם היהודי	הכהן, רן. תשע"ח. "לא יסור שבט מיהודה". יהודי אתיופיה כסוגיה תאולוגית. "פעמים" 153: 41–11.
4	המפגש בין יהודי אתיופיה לקראים כפי שהוא משתקף ממקורות המאה ה-16	
5	סוגיית ההכרה הרבנית ביהודי אתיופיה כיהודים – מפסיקת הרדב"ז במאה ה-16 ועד איגרת הרב עובדיה יוסף	
6	המפגש בין אנטואן ד'אבאדי למלוכסה אבא יצחק ותלמידו צגה אמלכ ב-1848	תרגום של קטעים נבחרים לעברית מתוך: d'Abbadie, Antoine. 1851–1852. "Réponses des Falashas dit Juif d'Abyssinie aux questions faites par M. Luzzato." <i>Archives Israélites</i> 12: 179–185, 234–240, 259–269.
7	ביקורם של דניאל בן-חנניה ובנו משה בירושלים ב-1855	ולדמן, מנחם. 1989. מעבר לנהרי כוש. יהודי אתיופיה והעם היהודי . תל אביב: משרד הביטחון, עמ' 125–128.
8	המיסיון הפרוטסטנטי אל-מול יהודי אתיופיה במחצית השנייה של המאה ה-19 והתהליכים שהניע בקרב הקהילה ובקרב העולם היהודי הרחב	Flad, Johann Martin. 1869. <i>The Falashas (Jews) of Abyssinia</i> . Translated by S.P. Goodhart. London: William Macintosh, pp. 29–34.
9	המסע של אבא מהרי (1862) ושליחותו של יוסף הלוי (1867–8)	בן-דור, שושנה. תשע"ח. "המסע לעבר ארץ ישראל: הסיפור על אבא מהרי". פעמים 33: 5–31.
10	הכפז קן, "הימים הרעים" (1888–1892), והשפעתם על יהדות אתיופיה	Kaplan, Steven. 1990. "Kifu Qen: The Great Famine of 1888–1892 and the Beta Israel (Falasha)." <i>Paideuma</i> 36: 67–77.
11	פעילותם של יעקב פייטלוביץ' ופעילים נוספים במחצית הראשונה של המאה ה-20	Trevisan-Semi, Emanuela. 2007. <i>Jacques Faitlovitch and the Jews of Ethiopia</i> . Translated by Sally Bennet. London: Vallentine Mitchell, pp. 14–25.
12	המורשת הדתית של יהדות אתיופיה במציאות המורכבת של המפגש עם העולם הרבני ופעילות השליחים	ווביט וורקו-מנגיסטו ובר קריבוס. 2025. סמן (סימאן) – מקור המעיין של יהודי אתיופיה. הרי סמן בהיסטוריה של קהילת בתה ישראל . ירושלים: המרכז למורשת יהדות אתיופיה ופרדס, עמ' 84–97.
13	המאבק לעלייה והעלייה לישראל	
14	לאחר העלייה: סוגיות אקטואליות בדינמיקה בין קהילת יהודי אתיופיה לממסד בישראל	

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות

ציון סופי

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
נוכחות והשתתפות בדיונים בשיעור	10% מהציון הסופי
הצגת נושא בכיתה	30% מהציון הסופי
עבודה	60% מהציון הסופי

דרישות הקורס

- נוכחות בשיעורים והשתתפות בדיונים במהלך השיעור
- הצגת נושא בכיתה – 10 דקות בליווי מצגת – מקור הזורה אור על המגעים בין יהודי אתיופיה לעולם היהודי הרחב
- כתיבת עבודה (10 עמודים) על נושא הקשור במגעים בין יהודי אתיופיה לעולם היהודי הרחב – הנושא יבחר בתיאום עם המרצה

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

- d'Abbadie, Antoine. 1851–1852. "Réponses des Falashas dit Juif d'Abyssinie aux questions faites par M. Luzzato." *Archives Israélites* 12: 179–185, 234–240, 259–269.
- Flad, Johann Martin. 1869. *The Falashas (Jews) of Abyssinia*. Translated by S.P. Goodhart. London: William Macintosh, pp. 29–34.
- Kaplan, Steven. 1990. "Kifu Qen: The Great Famine of 1888–1892 and the Beta Israel (Falasha)." *Paideuma* 36: 67–77.
- Trevisan-Semi, Emanuela. 2007. *Jacques Faitlovitch and the Jews of Ethiopia*. Translated by Sally Bennet. London: Vallentine Mitchell, pp. 14–25.
- Yonatan Binyam and Verena Krebs. 2024. *"Ethiopia" and the World, 330–1500 CE*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 1–41.
- בן-דור, שושנה. תשע"ח. "המסע לעבר ארץ ישראל: הסיפור על אבא מהרי." **פעמים** 33: 5–31.
- בנמלך, מוטי. תשע"ב. "מעבר לסמבטיון: תמורות בדימויים של עשרת השבטים והציפייה לשובם בראשית העת החדשה." **ציון** 77: 491–527.
- הכהן, רן. תשע"ח. "'לא יסור שבט מיהודה'. יהודי אתיופיה כסוגיה תאולוגית." **פעמים** 153: 11–41.
- ווביט וורקו-מנגיסטו ובר קריבוס. 2025. **סמן (סימאן) – מקור המעיין של יהודי אתיופיה. הרי סמן בהיסטוריה של קהילת בתה ישראל**. ירושלים: המרכז למורשת יהדות אתיופיה ופרדס, עמ' 84–97.
- ולדמן, מנחם. 1989. **מעבר לנהרי כוש. יהודי אתיופיה והעם היהודי**. תל אביב: משרד הביטחון, עמ' 125–128.